

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 43 Volume: 9 Issue: 43

Nisan 2016 April 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

**6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN DUYGUSAL ZEKA DÜZEYLERİ İLE EMPATİK BECERİLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**
**THE INVESTIGATION OF THE RELATIONS BETWEEN EMPATHY SKILLS LEVEL AND EMOTIONAL
INTELLIGENCE OF 6 AGE GROUP CHILDREN**

Dicle AKAYDIN*
Gülümser Gültekin AKDUMAN**

Öz

Bu araştırma; okul öncesi eğitimi alan 6 yaş grubu çocukların duygusal zeka düzeyleri ile empatik becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini 2014-2015 eğitim öğretim yılı içerisinde Ankara'nın Çubuk ilçesinde bulunan resmi ilköğretim okullarının anasınıfları ile resmi bağımsız anaokullarına devam eden 60 ay ve üzeri 206 çocuk ve annesi oluşturmuştur. Araştırmada çocuklara ilişkin veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen "Genel Bilgi Formu", çocukların duygusal zeka düzeylerini ölçebilmek amacıyla "Sullivan Çocuklar İçin Duygusal Zeka Ölçeği" ve çocukların empatik becerilerini belirlemek için "Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların cinsiyetlerinin, okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresinin ve devam ettiği okul öncesi eğitim kurum türünün duygusal zeka puanlarına ilişkin ortalamalarda anlamlı farklılık yaratırken, çocukların yaşları ve doğum sıralarının anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmüştür. Bununla birlikte; çocukların cinsiyetleri, yaşları, doğum sıraları, okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresinin ve devam ettiği okul öncesi eğitim kurum türünün empatik becerilerine ilişkin ortalamalarda anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmüştür. Araştırmada ayrıca; çocukların duygusal zeka düzeyleri ile empatik becerileri arasında, pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Duygusal Zeka, Empati, Okul Öncesi Dönem.

Abstract

The purpose of this study is to investigate the relationship between empathy skills level and 6 year-old group children's level of emotional intelligence and the factors that affect it. The population of the study includes 206 children for 60 months and older in pre-school education in official elementary school and independent pre-school in Çubuk, Ankara for 2014-2015 academic year, and their mothers. "General Information Form for Children", "Sullivan Children's Emotional Intelligence Scale" and Sullivan Brief Empathy Scale For Children were used as data collecting tools in there search. As a result of research of the gender of the children, pre-school institutions and continued time to attend pre-school educational institutions in creating significant differences in the average emotional intelligence scores of the type, children's age and birth order did not create no significant difference was observed. Children, however, gender, age, birth order, pre-school institutions and continued time to attend pre-school educational institutions of the type of skills that did not create a significant difference in the average of the sympathetic was observed. In the result of research, it was seen that the positive relation between empathy skills and emotional intelligence of children.

Keywords: Emotional Intelligence, Empathy, Pre-school Education.

1. GİRİŞ

Okul öncesi eğitim, çocuğun doğduğu günden temel eğitime başladığı güne kadar geçen, 0-6 yaş dönemini kapsayan ve çocukların daha sonraki yaşamlarında çok önemli bir yeri olan; bedensel, psikomotor, sosyal-duygusal, zihinsel ve dil gelişimlerinin büyük ölçüde tamamlandığı, bu doğrultuda kişiliğinin şekillendiği "erken çocukluk çağı" diye de adlandırılan gelişim ve eğitim süreci olarak tanımlanmaktadır (Aral, Kandır ve Yaşar, 2002: 15).

Sosyal bir varlık olan birey dünyaya geldiği andan itibaren geçirdiği yaşantılar ile değişik duygu durumları içerisinde kendini bulmaktadır. Birey hayata uyum sürecinde duygularını anlama, kontrol altına alma, duygularını uygun şekilde ifade etme, aynı zamanda da başkalarının duygularını tanıyabilmeyi gerektiren birçok duruma karşı karşıya kalmaktadır (Başal, 2004). Duygusal zeka, kendini harekete geçirebilme, aksiliklere rağmen yoluna devam edebilme, dürtüleri kontrol ederek tatminini erteleyebilme, ruh halini düzenleyebilme, sıkıntıların düşünmeyi engellenmesine izin vermeme, kendini başkalarının yerine koyabilme ve ümit besleyebilme olarak belirtilmektedir (Goleman, 2001: 50). Shapiro (2002)

* Bilim Uzmanı, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, dicleakaydn@hotmail.com

** Doç. Dr. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, gulumsergultekin@yahoo.com

tarafından yapılan bir tanımlamada ise duygusal zeka; empati kurabilme, yeni durumlara uyum sağlayabilme, kişilerarası sorun çözebilme, mizacını kontrol edebilme ve bağımsız davranabilme becerileriyle birlikte değerlendirilmektedir. Lane (2000: 173) duygusal zeka için birinin kendi duygularının farkında olma yeteneğinin önemini ve empati ile duygusal zeka kavramının ilişkisini vurgulamıştır.

Empatik becerilere sahip olan bir bireyin başkalarını anlaması için, öncelikle kendi duygularının farkında olması ve onları anlaması gerekir (Goleman, 2001). Bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi süreci empati olarak tanımlanmaktadır (Rogers, 1975).

Geçmiş yıllarda kuramcılar küçük çocukların empati deneyimi için benmerkezci olduklarını ve gerekli bilişsel yeterliliğe sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Piaget, ilk yıllardaki benmerkezci düşünceden dolayı bebeklerin bir başkasının düşüncesini ve duygularını anlayamadıklarını belirtmiştir. Ancak çok sayıda araştırma çok küçük çocukların empatiyle ilgili oldukça gelişmiş davranışlar sergileyebildiğini göstermiştir (Zahn-Waxler, Radge-Yarrow ve King, 1979; Zahn- Waxler, Robinson ve Emde, 1992).

Empatinin tam olarak gelişimi konusunda çocuklar arasında önemli bireysel farklar olmasına karşın, yaklaşık iki yaş civarında çocukların çocuğunun bazı durumlarda tam olarak empatik davranış gösterebildikleri gözlenmiştir. Örneğin, iki yaşındaki çocukların başkalarının acı çekmesi durumunda tedirgin oldukları, kendilerini rahatsız hissettikleri gözlenmiştir. Dört yaşındaki çocukların ağlayan bir yetişkini sakinleştirmek için oyuncaklarını ona vermeye çalıştıkları vakalar bildirilmiştir (Martin ve Clark, 1982).

Eisenberg ve arkadaşları (2003: 787) empatiyi, duygunun temeli olarak kabul etmiş ve sosyal davranışların merkezi olarak görmüşlerdir. Empati kurabilmek için her şeyden önce karşısındaki kişinin duygularının ve düşüncelerinin doğru olarak anlaşılması, empati kuran kişinin zihninde oluşan empatik anlayışın da aktarılması gerekmektedir. Başkalarının duygularını anlamak empatik beceriyi ve bu da karşısındaki bireyin neye ihtiyacı olduğu, ne istediğini bilmeyi yani duygusal açıdan gelişmiş olmasını gerektirir (Cengizhan, 2015). Diğer taraftan empatinin yüksek seviyede olması duyguları algılama, ifade etme, anlama, kullanma ve yönetme yeteneğiyle pozitif olarak ilişkilendirilmiştir (Salovey ve Detweiler, 2008: 535).

Okul öncesi dönemde, çocukların duygusal zeka yetileri empati becerisini kazanmalarına önemli katkı sağlayacaktır. Bu noktadan hareketle bu çalışma, okul öncesi dönem çocukların duygusal zeka düzeyleri ile empati becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek ve etkili olabilecek etmenleri ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2014-2015 eğitim - öğretim yılında Ankara il merkezine bağlı Çubuk ilçesinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda okul öncesi eğitime devam eden 60 ay ve üzeri çocuklar ve bu çocukların anneleri oluşturmaktadır. 2014-2015 eğitim - öğretim yılında Çubuk ilçe merkezinin anasınıflarına ve anaokullarına devam eden 60 ay ve üzeri çocukların toplam sayısı 1104'dür. Evrenden (N: 1104) örnekleme formülü kullanılarak formül aracılığı ile minimum örnek hacmi 89 olarak hesaplanmıştır. Toplam örnek hacmi tabakalara ağırlıkları oranında dağıtılmıştır (Çingir, 1990). Ölçek değerlendirmelerinde genelde her madde başına 6 denek uygulaması da dikkate alındığında, en düşük 89 ve en fazla da 192 denekle görüşülmesi hedeflenmiştir. Evrenden basit tesadüfi örnekleme metodu ile en az 89 denek sayısı belirlenmiş olup, ulaşılan 206 çocuk ve annesi araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplamak için; çocuklar ve annelerinin demografik bilgilerini elde etmek amacıyla hazırlanan "Genel Bilgi Formu", çocukların empatik becerilerini belirlemek için "Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeği" ve çocukların duygusal zeka düzeylerini belirlemek için "Sullivan Çocuklar İçin Duygusal Zeka Ölçeği" kullanılmıştır.

Genel Bilgi Formu

Genel bilgi formu, araştırmanın örneklemini oluşturan annelerin yanıtlayacağı çocuklarının yaşı (ay olarak), cinsiyeti, doğum sırası, kaç yıldır okul öncesi eğitim aldığı ve şu an okul öncesi eğitimine devam ettiği kurum türü bilgilerini içermektedir.

Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeği (Sullivan Brief Empathy Scale For Children)

Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeği (Sullivan Brief Empathy Scale For Children) eğitimcilere ve çocukla ilgilenen diğer uzmanlara dört-on yaş çocuklarının empatik tepkisi hakkında bilgi vermek için tasarlanmıştır. Bu ölçek, çocuğa yüksek sesle okunan on maddeyi içermekte, dört- yedi yaş çocuklarına bireysel olarak sekiz-on yaş çocuklarına grup halinde uygulanmaktadır. Her cevap Kısa Empati Ölçeği Formu'na "evet, bilmiyorum, hayır" şeklinde kaydedilmektedir. Ölçekten elde edilen puanın yüksek olması çocuğun empati düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmaları Ulutaş ve Ömeroğlu (2005) tarafından yapılmış, yapılan çalışma sonucu alfa değeri 0.67 olarak, ölçeğin Test-Tekrar Test Korelasyon sonucu 0.99 olarak tespit edilmiştir (Ulutaş, 2005) . Bu sonuçlar doğrultusunda ölçeğin geçerli ve güvenilir bir araç olduğu kabul edilmiştir. Ölçeğin bu araştırmada kullanılabilmesi için, araştırmacı ile elektronik posta yoluyla yazışılarak gerekli izin temin edilmiştir.

Sullivan Çocuklar İçin Duygusal Zeka Ölçeği (Sullivan Emotional Intelligence Scale For Children)

Sullivan Çocuklar İçin Duygusal Zeka Ölçeği, Sullivan (1999) tarafından geliştirilen duyguları tanıma, duyguları anlama ve duyguları yönetme gibi duygusal zeka yetilerini temel alarak, Yüzler, Hikayeler, Anlama ve Yönetme bölümlerinden oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanma geçerlik ve güvenilirlik çalışması Ulutaş tarafından yapılmıştır (Ulutaş, 2005: 58).

Ölçeğin güvenilirliğine, test-tekrar test yöntemiyle bakılmıştır. Duygusal Zeka Ölçeğinin alt bölümleri arasında hesaplanan test-tekrar test korelasyonunun .97 ile .99 arasında değiştiği görülmektedir. Test-tekrar test korelasyonu yüzler testinde .97, hikayeler testinde .97, anlama testinde .98 ve yönetme testinde .99 olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin geçerliğini belirlemek amacıyla, madde analizleri yapılmış ve alfa değerleri belirlenmiştir. Analizlerin sonucunda birinci bölümü olan "yüzler" testi için alfa değeri 0.68, "hikayeler" testi için 0.54, "anlama" testi için 0.63 ve "yönetme" testi için 0.76 ve Duygusal Zeka Ölçeği toplamı için .84 olarak tespit edilmiştir. Bu analizler doğrultusunda hazırlanan envanterin, geçerli ve güvenilir bir araç olduğu kabul edilmiştir (Ulutaş, 2005: 59, 66, 67). Ölçeğin bu araştırmada kullanılabilmesi için, araştırmacı ile elektronik posta yoluyla yazışılarak gerekli izin temin edilmiştir.

Sullivan Çocuklar İçin Duygusal Zeka Ölçeği, "Yüzler, Hikayeler, Anlama ve Yönetme" olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Çocukların verdikleri doğru yanıtlara göre değerlendirilmektedir. Doğru cevapların çok olması duygusal zekanın yüksek olduğunu göstermektedir. Çocuk tüm, maddelere doğru cevap verdiğinde ölçekten alınabilecek en yüksek puan 41'dir. Ölçeğin bir çocuğa uygulanma süresi 20-25 dakika sürebilmektedir (Ulutaş, 2005: 55).

Sullivan Çocuklar İçin Duygusal Zeka Ölçeği'nin birinci bölümü olan "Yüzler" testinde amaç, çocuğun çeşitli yüz resimlerine bakarak, bu yüzlere ait duyguları tanıma yeteneğini ölçmektir. Yüzler bölümünde iki tane örnek resim ve 19 tane test resmi bulunmaktadır.

Sullivan Çocuklar İçin Duygusal Zeka Ölçeği'nin ikinci bölümündeki "Hikayeler" testi, çocuğun dinlediği hikayedeki ana karakterin duygularını algılama yeteneğini ölçmektedir. Bu bölüm, iki örnek hikaye ve beş test hikayesinden oluşmaktadır. Her bir hikaye çocuğa okunduktan sonra mutlu, üzgün, korkmuş ve şaşırmış yüz çizimlerinin olduğu kağıda bakarak, hikayedeki kahramanın nasıl hissettiğini göstermesi beklenmektedir.

Sullivan Çocuklar İçin Duygusal Zeka Ölçeği'nin üçüncü bölümündeki "Anlama" testi, çocuğun kendisinin ve başkalarının hissettiği duyguları kavrama yeteneğini ölçmektedir. Bu bölüm, çocuğa yüksek sesle okunan bir örnek hikaye ile üç test hikayesini ve bunlara ait soruları içermektedir. Kısa hikayeler çocuğa iki bölüm halinde anlatılır. Her bölüm sonunda çocuğa hikayedeki kişinin hissettiği ile ilgili iki soru sorulur ve cevapları "evet, bilmiyorum, hayır" şeklinde forma kaydedilir. Bu bölümde toplam 10 soru vardır.

Sullivan Çocuklar İçin Duygusal Zeka Ölçeği'nin dördüncü ve son bölümündeki "Yönetme" testi, çocuğun hissettiği varsayılan bazı durumlar karşısında nasıl kararlar vereceğini ortaya çıkarmaktadır. Yönetme alt testinin işlevi, çocuğun duygusal-sosyal ilişkiler ile ilgili uygun yorumlar yapmasını sağlamaktır. Bu alt testte, bir örnek durum ve üç test durumu vardır. Her durumun sonunda, çocuğa bu durumda neler yapacağı ile ilgili üç tane soru sorulur. Çocuğun cevapları "evet, bilmiyorum, hayır" şeklinde forma kaydedilir. Bu testte toplam yedi soru vardır.

Sullivan Çocuklar İçin Duygusal Zeka Ölçeği çocukların verdikleri doğru yanıtlara göre değerlendirilmektedir. Doğru cevapların çok olması duygusal zekanın yüksek olduğunu göstermektedir. Çocuk tüm, maddelere doğru cevap verdiğinde ölçekten alınabilecek en yüksek puan 41'dir. (Ulutaş, 2005, s. 54, 55).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırmada, elde edilen veriler SPSS 20 paket programında, bağımsız değişkenlerin kategori sayısına göre, bağımsız örneklem için T testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile analiz edilmiştir. Farklılığın anlamlı olması durumunda, farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için Bonferroni testi kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile incelenmiştir. Yapılan istatistiklerde anlamlılık düzeyi 0,05 olarak seçilmiştir.

3. BULGULAR

Çalışmada 206 çocuğa ilişkin formlar anneler tarafından doldurulmuş, analizler yapılmış ve bulgular tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Cinsiyetlerine Göre Duygusal Zekaları ile Empatik Becerilerine İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Bağımsız t Testi Sonuçları

Çocuğun Cinsiyeti	Duygusal Zeka Puanları			Empati Beceri Puanları	
	N	X	SS	X	SS
Kız	105	32,47	3,62	9,51	0,94
Erkek	101	30,78	4,13	9,39	1,09
T testi sonuçları		t	p	t	p
		3,100	0,002*	0,286	0,410

*p<0,05

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya dahil edilen çocukların cinsiyetleri; duygusal zeka puanlarına ilişkin ortalamalarda ($t=3,100$, $p<0,05$) anlamlı farklılık yaratırken, empatik becerilerine ilişkin ortalamalarda anlamlı bir farklılık yaratmamaktadır ($t=0,286$, $p>0,05$). Puan ortalamaları incelendiğinde; kız çocukların duygusal zeka düzeyleri ($X: 32,47$) ile empatik becerilerinin ($X: 9,51$) erkek çocuklardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Yaşlarına Göre Duygusal Zekaları ile Empatik Becerilerine İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Bağımsız t Testi Sonuçları

Çocuğun Yaşı	Duygusal Zeka Puanları			Empati Beceri Puanları	
	N	X	SS	X	SS
60-70 ay	166	31,56	4,03	9,41	1,07
71-80 ay	40	31,97	3,68	9,62	0,74
T testi sonuçları		t	p	t	p
		0,533	0,554	1,201	0,231

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya dahil edilen çocukların yaşları; duygusal zeka ($t=0,533$, $p>0,05$) ve empatik becerilerine ilişkin ortalamalarda ($t=1,201$, $p>0,05$) anlamlı bir farklılık yaratmamaktadır. Her ne kadar anlamlı bir farklılık çıkmasa da; puan ortalamaları incelendiğinde hem duygusal zekaya ilişkin puanlarda ($X: 31,97$), hem de empatik becerilere ilişkin puan ortalamalarında ($X: 9,62$) 71-80 ay çocukların, 60-70 ay çocuklardan daha yüksek puanlar aldığı dikkati çekmektedir.

Tablo 3. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Doğum Sıralarına Göre Duygusal Zekaları ile Empatik Becerilerine İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Çocuğun Doğum Sırası	Duygusal Zeka Puanları			Empati Beceri Puanları	
	N	X	SS	X	SS
İlk çocuk	88	31,94	3,70	9,49	0,92
İkiz	13	30,23	3,44	9,39	0,77
Ortanca veya ortancalardan biri	17	29,71	4,43	9,24	1,09
Son Çocuk	88	31,92	4,11	9,47	1,13
Toplam	206	31,64	3,96	9,45	1,02
Varyans Analizi Sonuçları	Sd	F	p	F	p
Gruplararası	3	2,257	0,083	0,315	0,814
Gruplarıçi	202				
Toplam	205				

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya dahil edilen çocukların doğum sıraları; hem empatik beceri puanlarına ilişkin ortalamalarda, hem de duygusal zeka beceri puanlarına ilişkin ortalamalarda anlamlı bir farklılık yaratmamaktadır. Tablo incelendiğinde ilk çocukların hem duygusal zeka puanlarının (X: 31,94), hem de empatik beceri puanlarının (X: 9,49) en yüksek düzeyde olması dikkati çekmektedir.

Tablo 4. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Okul Öncesi Eğitim Kurumundaki Yılına Göre Duygusal Zekaları ile Empatik Becerilerine İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Çocuğun Kurumda Yılı	Duygusal Zeka Puanları			Empati Beceri Puanları	
	N	X	SS	X	SS
Birinci Yılı	147	31,12	4,05	9,40	1,10
İkinci Yılı	35	32,23	3,46	9,49	0,85
Üçüncü Yılı ve Fazlası	24	34,00	3,15	9,73	0,63
Toplam	206	31,64	3,96	9,45	1,02
Varyans Analizi sonuçları	Sd	F	p	F	p
Gruplararası	2	6,231	0,002*	0,667	0,573
Gruplarıçi	203				
Toplam	205				

* $p < 0,05$

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya dahil edilen çocukların okul öncesi eğitim kurum yılının duygusal zeka puanlarına ilişkin ortalamalarda ($F_{(2-205)} = 6,231, p < 0,05$) anlamlı farklılık yaratırken, empati becerilerine ilişkin ortalamalarda anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmektedir ($F_{(2-205)} = 0,667, p > 0,05$). Puan ortalamaları incelendiğinde okul öncesi eğitim kurumuna üç yıl ve daha fazla süre devam eden çocukların hem duygusal zeka puanlarının, hem de empatik beceri puanlarının en yüksek düzeyde olduğu dikkati çekmektedir. Yapılan Bonferroni testi sonucunda duygusal zeka puanlarındaki anlamlı farklılığın 3 yıl ve daha fazla süredir okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklardan kaynaklandığı belirlenmiştir.

Tablo 5. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Şu An Devam Ettiği Okul Öncesi Eğitim Kurum Türüne Göre Duygusal Zekaları ile Empati Becerilerine İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları

Şu An Devam Ettiği Okul Öncesi Eğitim Kurum Türü	Duygusal Zeka Puanları			Empati Beceri Puanları	
	N	X	SS	X	SS
İlköğretim Anasınıfı	121	30,97	4,04	9,36	1,13
Bağımsız Anaokulu	85	32,60	3,65	9,58	0,84
T Testi sonuçları	t	p	t	p	
	2,967	0,003*	1,480	0,141	

* $p < 0,05$

Tablo 5 incelendiğinde çocukların şu an devam ettiği okul öncesi eğitim kurum türüne göre duygusal zeka puanlarına ilişkin ortalamalarında ($t = 2,967, p < 0,05$), istatistiksel açıdan anlamlı farklılık oluşturduğu saptanırken; empati becerilerine ilişkin ortalamalarda anlamlı bir farklılık yaratmamaktadır ($t = 1,480, p > 0,05$). Puan ortalamaları incelendiğinde bağımsız anaokuluna devam eden çocukların hem duygusal zeka puanlarının, hem de empatik beceri puanlarının, ilköğretim anasınıfına devam eden çocuklardan daha yüksek düzeyde olduğu dikkati çekmektedir.

Tablo 6. Araştırmaya Dahil Edilen Çocukların Duygusal Zeka Puanları İle Empati Beceri Puanlarına İlişkin Korelasyon Testi Sonuçları

Empati Beceri Puanları	Duygusal Zeka Puanları	
	r	0,434
p	,00*	
N	206	

* $p < 0,05$

Tablo 6 incelendiğinde duygusal zeka puanları ile empati becerisi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Çocukların duygusal zeka puanları arttıkça empatik becerileri de artmaktadır.

4.TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada, 6 yaş grubu çocukların duygusal zeka düzeyleri ile empati becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi ve etkili olabilecek etmenlerin ortaya çıkartılması amaçlanmıştır. Bu amaçla, Ankara ili Çubuk ilçesinde bulunan resmi ilköğretim okullarının anasınıfları ile bağımsız anaokullarına devam eden 60 ay ve üzeri çocukların oluşturduğu 206 çocuk araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmada veri toplamak için "Genel Bilgi Formu" , çocukların duygusal zeka düzeylerini ölçebilmek amacıyla "Sullivan Çocuklar İçin Duygusal Zeka Ölçeği" ve çocukların empatik becerilerini belirlemek için "Sullivan Çocuklar İçin Kısa Empati Ölçeği" kullanılmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre; çalışmaya katılan çocukların cinsiyetlerinin duygusal zeka puanlarına ilişkin ortalamalarda anlamlı bir farklılık yarattığı görülürken empati puanlarına ilişkin ortalamalarda anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Cinsiyetler arası duygu farklılıklarıyla ilgili araştırmalar; kızların erkeklere göre daha erken dil yetisi geliştirdiklerini ve bunun duygularını açıklama bakımından kızları daha deneyimli kıldığını belirtmektedir (Brody ve Hall, 1993, s. 456). Ebeveynlerin kız ve erkek çocuklarla farklı tarzda iletişim kurmaları, kız çocuklarıyla konuşurken duygularını tanımlamaları ve kızlara erken yaşlarda başkalarının duygularına göre hareket etmeyi öğretirken; duygusal zeka puanlarını etkileyebilir. Bosacci ve Moore (2004), çocukların karışık ve basit duyguları anlamaları ile ilgili okul öncesi çocukları ile yapmış olduğu çalışmasında; kız çocuklarının karışık duyguları tanıma, isimlendirme ve anlama bakımından yüksek puanlar aldığını belirtmişlerdir. Bunlara ek olarak kızların duygusal zekâ puanlarının, erkeklerden daha yüksek olduğunu vurgulayan başka çalışmada vardır (Köse, 2009). Araştırmaya paralel şekilde Çetin (2008), empati becerisinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını ele almışlardır. Çalışma sonuçlarına göre, kızların empatik becerilerinin, erkeklerin empatik becerilerinden daha yüksek olduğunu bulmuşlardır.

Her ne kadar puan farklılığı oldukça az da olsa; 71-80 ay arasındaki çocukların puan ortalamalarının, 60-70 ay arası çocuklardan yüksek oluşu; yaşın artmasına paralel olarak çocukların beyin ve sinir sisteminin gelişimi sonucu duygusal zekalarının ve empati becerilerinin nispeten daha yüksek olduğunu düşündürmektedir. Nitekim okul öncesi çocukların dil ve bilişsel gelişimlerdeki ilerlemeler göz önünde bulundurulduğunda; yaşın artmasıyla birlikte duygusal yüz ifadelerini tanıma, duyguları anlama, duyguları yönetebilme becerileri ve empati becerileri gelişmektedir. Bu da çocuğun daha çok duygusal beceri sergilemesine neden olabilir. Çalışmaya benzer şekilde; Şahin ve Karaaslan (2006) araştırmalarında; 5-6 yaş grubu çocukların en yüksek oranda, farklı duygu durumlarını anlama ve anlatma becerilerinde, küçük yaş grubundan daha başarılı olduklarını belirtmiştir. Gosselin ve Simard (1999) beş-on yaşlarındaki çocukların yüz ifadelerinden korku ve şaşkınlığı ayırt etmeleri ile ilgili yaptıkları çalışmalarında, büyük yaş grubundaki çocukların, küçük yaş grubundaki çocuklara oranla korku ve şaşkınlığı ayırt etmede daha başarılı olduklarını belirlemiştir.

Araştırmadan elde edilen diğer bir bulgu, çocukların duygusal zekaları ve empati becerileri üzerinde doğum sırasının anlamlı bir yordayıcı olmadığını göstermektedir. Araştırmaya benzer şekilde Köksal (1997), Bayhan ve Artan (2004), Bender (2006), Karayılmaz (2008), Küçükkaragöz, Akay ve Canbulat (2011) ve Kale Karaaslan (2012) da; doğum sırasının duygusal zeka ve empati becerileri üzerinde anlamlı fark yaratmadığını ifade etmektedir.

Araştırmaya dâhil edilen çocukların okul öncesi eğitim kurum yılı açısından veriler incelendiğinde; duygusal zeka düzeylerine ilişkin ortalamalarda anlamlı bir farklılık tespit edilirken, empati beceri puanlarına ilişkin ortalamalarda anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Puan ortalamaları incelendiğinde; kurumdaki yılı üç ve daha fazla çocukların hem duygusal zeka düzeyleri hem de empati becerileri diğer gruptaki çocuklara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırma bulgusuna göre, çocukların duygusal zeka düzeylerinde ve empati becerilerinde çocuğun okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi önemli bir etken olduğunu göstermektedir. Bu durum okul öncesi eğitim kurumlarında çocukların akranları ve öğretmenleri ile etkileşimi sayesinde yüksek benlik saygısı, öz denetim, paylaşma ,

grupla takım çalışmasında bulunma, başkalarını daha iyi anlama , daha uyumlu olma gibi sosyal duygusal gelişimine yönelik deneyim kazanmalarının önemli olduğu düşünülmektedir. Benzer araştırma sonuçları incelendiğinde okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresinin, çocuğun duygusal zeka düzeylerinde önemli etkileri vurgulanmıştır. Vural ve Kocabaş (2011) duygusal zekâ gelişiminde kritik dönemler olan okul öncesi çocuklarından başlayarak ilköğretim sürecinde aile ve öğretmenler tarafından verilecek eğitimin çocuğun gelişiminde büyük önem taşıdığını. Çocuklara okunan hikâyeler, öğretilen oyunlar, seçilen oyuncaklar, izletilen çizgi karakterler çocuğun duygusal gelişimine yön vereceğini belirtmişlerdir. N. Günindi (2008), çocukların okul öncesi eğitime devam etme süresi değişkeninin çocukların sosyal uyum ve becerilerini olumlu yönde etkilediğini tespit etmiştir. Okul öncesi eğitim kurumuna iki yıl ve daha fazla süre ile devam eden çocukların sosyal becerilerinin, okul öncesi eğitim kurumuna yeni başlayan çocuklara göre anlamlı derecede yüksek olduğunu belirtmiştir.

Araştırma sonucunda empati beceri ile duygusal zeka arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Çocukların duygusal zeka düzeyleri arttıkça empati becerilerinin arttığı tespit edilmiştir. Çocukların başkalarının duygularını anlamaları, ifade edebilmeleri ve yönetebilmeleri, diğer bireylerle empati kurmalarında temel oluşturabilir. Erken yaşta çocuklar hem kendi duygularını hem de diğer insanların duygularını fark etmeleri, onların empati kurmalarında önemli bir etken olabilir. Yelkikalan (2006), bireyler duygusal zekaları sayesinde, empati ve şefkatle diğer bireylerle ilişki kurabilmekte, sosyal becerilerini geliştirebilmekte, davranış ve hareketlerini yönlendirmek üzere duygusal farkındalıklarını kullanabildiklerini belirtmiştir. Araştırmanın sonucuna benzer şekilde; Ciarrochi, Chan ve Caputi (2000), duygusal zeka, kişiliğin empati boyutu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Kurt (2007)'un yaptığı bir çalışmada Duygusal Zeka Düşünme Becerileri Eğitiminin öğrencilerin Empatik Beceri düzeylerini arttırdığı sonucuna varmıştır.

5. ÖNERİLER

Bu araştırma Ankara ili Çubuk ilçesinde 6 yaş grubu 206 çocuk ve anne ile yapılmıştır. Araştırma örneklemini büyütülerek başka ilçelerde de yürütülebilir, farklı yaş grupları ile karşılaştırma yapılabilir. Araştırmada aynı zamanda öğretmenlerin çocuklara yönelik gözlemleri de alınabilir elde edilen verilerle karşılaştırılarak daha güçlü sonuçlar elde edilebilir, nitel çalışmalarla desteklenebilir.

Çocuklarla empati gelişimi ile ilgili çalışmalar, anne babayı model alma süreçleri bağlamında, çocukların empati davranışlarının gelişmesinde anne babalarının diğer kişilerle empati kurabilmeleri ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Barnett, 2001). Anne babanın çocuğuyla etkili zaman geçirmesi, oyun oynaması, sinema, tiyatro gibi kültürel etkinliklere katılması, kitap okuması çocuğuyla arasındaki iletişimi ve etkileşimi arttıracak dolayısıyla çocuğun duygusal zekasını olumlu yönde etkileyecek, bu durumun paralelinde ise empati becerilerinin desteklenmesi sağlanacaktır. Bunun yanı sıra resimli kitaplar, küçük çocuklara duygusal okuryazarlığı öğretmek için etkili bir araçtır. Hikayeler aracılığıyla çocuklar mutlu, üzgün, şaşırılmış, kızgın gibi farklı duyguları tanıma fırsatı bulacaktır.

KAYNAKÇA

- ARAL, Neriman, KANDIR, Adalet ve YAŞAR, Münevver (2002). *Okul öncesi eğitim ve okul öncesi eğitim programı*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- BAŞAL, Handan, A. (2004). *Gelişim ve psikoloji: Nasıl mutlu bir çocuk yetiştirebilirim?*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- BARNETT, Mark, A. (2001). "Similarity of Experience and Empathy in Preschoolers", *The Journal of Genetic Psychology*, V. 145(2), s. 241-250.
- BAYHAN, SAN, Pınar ve ARTAN, İsmihan (2004). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- BENDER TEKİN, Merih. (2006). *Resim-iş eğitim öğrencilerinde duygusal zeka ve yaratıcılık ilişkileri*, Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- BRODY, Leslie. R. ve HALL, Judith, A. (1993). *Gender and Emotion*. Handbook of Emotions, New York: Guilford Press.
- BOSACCI, Sandra, L. ve MOORE, Chris (2004). "Preschooler's understanding of simple and complex emotions; Links with gender and language", *Sex Roles*, V. 50(9/10), s. 659-675.
- CENGİZHAN, Sibel (2015). Farklı Kavramlarla İlişkisi Bağlamında Empatiye Bakmak. Karapınar Y. (Ed.), *Empatiyle Gelişmek Empatiyi Geliştirmek: Çocuk ve Empati*, Ankara: Pegem Yayınları.
- CIARROCHI, Joseph., CHAN, Amy, Y. C. ve CAPUTİ, Peter (2000). "A Critical Evaluation of the Emotional Intelligence", *Construct Personality and Individual Differences*, V. 28, s. 539.
- Çetin, Ceren, N. (2008). *İlköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin empatik beceri düzeylerinin ana baba tutumları ve özsayı ile ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. (Basılmamış), Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÇINGİ, Hülya (1990). *Örnekleme kuramı*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Yayınları Ders Kitapları Dizisi.
- EISENBERG, Nancy, LOSOYA, Sandra & SPINRAD, Tracy (2003). "Affect and Prosocial Responding", In R. J. Davidson ve ark., (Eds.), *Handbook of Affective Sciences*, Oxford University Press.
- GOLEMAN, Daniel (2001). *Duygusal zeka neden IQ'dan daha önemlidir?* (B. Seçkin Yüksel, Çev.). İstanbul: Varlık Yayınları.

- GOSELİN, Pierre ve SIMARD, Janik (1999). "Children's knowledge of facial expression of emotions: distinguishing fear and surprise", *The Journal of Genetic Psychology*, V. 160(2), s. 181-193.
- GÜNİNDİ, Nilgün (2008). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne-babalarının empatik becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- KALE KARAARSLAN, Ünal (2012). *Okul öncesi eğitimin ve diğer değişkenlerin ilköğretim 1.sınıf öğrencilerinin duyguları tanıma ve ifade etme becerilerine etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KARAYILMAZ, Duygu (2008). *Anasınıfına devam eden çocukların duygusal zeka ve sosyal becerileri arasındaki ilişkisinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- KÖKSAL, Aysel (1997). *Müzik Eğitimi Alan ve Almayan Ergenlerin Empatik Becerilerinin ve Uyum Düzeylerinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- KÖSE, Nuray (2009). *7- 13 yaş çocuklarının duygusal zeka düzeyleri*, Yüksek Lisans Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KURT, Güncem (2007). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bölümü Öğrencilerine Verilen Duygusal Zekâ Düşünme Becerileri Eğitiminin Empatik Beceri Düzeylerine Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- KÜÇÜKKARAGÖZ, Hadiye, AKAY, Yasin. ve CANBULAT, Tuncay (2011). "Bir Grup İlköğretim Öğrencisinin Bazı Psiko-Sosyal Değişkenlere Göre Empatik Beceri Düzeyleri", *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 4/2, s. 88-100.
- SHAPIRO, Lawrence. (2004). *Yüksek EQ'lu bir çocuk yetiştirmek*. (Ü. Kartal, Çev.). İstanbul : Varlık Yayınları.
- LANE, Richard. D. (2000). Levels of emotional awareness: Neurological, psychological, and social perspectives. IN R. Bar-on& J.D. Parker (Eds.). *The handbook of emotional intelligence* (ss.171-191). San Francisco, CA: Jossey- Bass.
- MARTİN, Grace. B. ve CLARK, Russell. D. (1982). "Distress crying in neonates:species and specificity", *Developmental Psychology*, V. 18, s. 3-9.
- ROGERS, Carl. R. (1975). Training individuals to engage in the therapeutic process in C.R. Strother (Ed.) *Psychology and mental health*. Washington D.C.: American Psychological Association.
- SALOVEY, Peter & DETWEILER, Bedell. T. (2008). Emotional Intelligence. In M. Lewis ve ark., (Eds.), *Handbook of emotions*, s. 533-547. New York: Guilford Press.
- SULLIVAN, A. K. (1999). *The emotional intelligence scale for children*. Unpublished Doctoral Thesis, University of Virginia, 16 Kasım 2014 tarihinde <http://search.proquest.com/pqdtglobal/docview/304540264/fulltextPDF/8EB4DE32BCB145D9PQ/1?accountid=11248> sayfasından erişilmiştir.
- ŞAHİN, Semra ve KARAASLAN, Tuğba (2006). "Üç-altı yaş grubu çocukların sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi", *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, S. 1(2), s. 74-80.
- ULUTAŞ, İlkey (2005). *Anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının duygusal zeka eğitiminin etkisinin incelenmesi*, Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- VURAL, Deniz. İkinci ve KOCABAŞ, Ayfer (2011). "7 yaş grubu öğrencileri için duygusal zeka ölçeğinin geliştirilmesi", *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 31, s. 139-152.
- YELKİKALAN, Nazan (2006). "21. Yüzyılda Girişimcinin Yeni Özelliği: Duygusal Zeka", *Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, S. 18, s. 33-50.
- ZAHN- Waxler, Carolyn., RADGE-YARROW, Marian, ve KING, Robert. A. (1979). "Childrearing and children's prosocial initiations towards victims of distress", *Children Development*, V. 50, s. 319-330.
- ZAHN- WAXLER, Carolyn., ROBINSON, JoAnn L. ve EMDE, Robert. N. (1992)." The development of empathy in twins", *Development Psychology*, V. 28, s. 1038-1047.